

บทที่ 2

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าวรรณคดีที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน มพช. และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู ซึ่งจะเสนอเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เรื่องราวเกี่ยวกับโรงเรียน มพช.

ตอนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับตัวประกอบที่สัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู

ตอนที่ 3 งานคนควาและผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู

ตอนที่ 1 เรื่องราวเกี่ยวกับโรงเรียน มพช.

1. โครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.)

เนื่องจากกระทรวงศึกษาธิการเห็นว่าโรงเรียนมัธยมเป็นหน่วยงานของรัฐส่วนหนึ่ง ที่จะมีส่วนร่วมในการสนองนโยบายของรัฐบาลในการ ระดมทรัพยากรทั้งทางด้านการบุคคลและวัตถุ ในการพัฒนาชนบทของประเทศด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงได้มอบให้กรมสามัญศึกษา โดยสำนักงานโครงการพิเศษดำเนินการโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทขึ้น โครงการนี้มี 2 โครงการย่อย ซึ่งดำเนินการโดยหลักการเดียวกันแต่อยู่ในระยะเวลาที่แตกต่างกันตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติดังนี้ คือ

1.1 โครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท กลุ่มที่ 1 (มพช.1)

เป็นโครงการเงินยืมจากธนาคารโลกเพื่อพัฒนาการศึกษา เริ่มดำเนินการครั้งแรกในปีงบประมาณ 2523 โดยกรมสามัญศึกษา สนองโครงการนี้เข้าไปในโครงการพัฒนาการศึกษาครั้งที่ 5 (คพศ.5) ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4

(พ.ศ. 2520 - 2524) ที่มุ่งเน้นการกระจายบริการทางสังคมไปสู่ชนบท (จิกทีไส ผดุงรัตน์ 2526: 123-124) กรมสามัญศึกษาได้คัดเลือกโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นประจำอำเภอและตำบลตามภาคต่าง ๆ ของประเทศ จำนวน 42 โรงเรียน เข้าอยู่ในโครงการ โครงการ มพช. นี้ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ กล่าวคือ จัดการศึกษาให้เหมาะสมและประสานสัมพันธ์กับความทองการของท้องถิ่นและของภาคแรงงานระยะนั้น มีการปฏิรูปการศึกษา ปรับปรุงเนื้อหาสาระของหลักสูตร ทลดจนกระบวนการเรียนรู้แต่ละประเภท แต่ละระดับ ให้สนองความทองการของผู้เรียน สอนองความทองการของชุมชน สังคม วัฒนธรรม การเมืองและเศรษฐกิจของประเทศ แม้ว่ากรมสามัญศึกษาจะมีโครงการศึกษาภาคบังคับ แต่ก็มีแนวนโยบายการจัดให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาฯ คือ จัดให้ทอบสนองความทองการของบุคคล ของท้องถิ่น และเพื่อพัฒนาผู้เรียนและพัฒนาท้องถิ่น (สวัสดิ์ อุกมโกธน์ ม.ป.ป.: 4)

1.2 โครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท กลุ่มที่ 2 (มพช. 2) ผลจากการดำเนินงานของโครงการโรงเรียน มพช.1 แสดงให้เห็นว่าเป็นโครงการที่ไ้ประโยชน์ทั้งต่อการพัฒนาการศึกษาและต่อการระดมกำลังเพื่อพัฒนาชนบทอย่างแท้จริง กระทรวงศึกษาธิการเห็นควรขยายการดำเนินงานให้กว้างขวางขึ้น (จิกทีไส ผดุงรัตน์ 2526: 125) ทมแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) เนื่องจากรัฐบาลถือการพัฒนาชนบทโดย เฉพาะชนบทยากจนเป็นเป้าหมายหลักเร่งด่วน มีการกำหนดให้กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงศึกษาธิการ ประสานและร่วมมือกันในการดำเนินงานเพื่อการพัฒนาชนบท ท้ายเหตุนี้กรมสามัญศึกษาจึงไ้เสนอโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท กลุ่มที่ 2 (มพช. 2) เข้าไว้ในโครงการพัฒนาการศึกษา ครั้งที่ 6 (คพศ. 6) ซึ่งเริ่มดำเนินงานในปีงบประมาณ 2526-2530 และกรมสามัญศึกษาได้คัดเลือกโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นประจำอำเภอและตำบลซึ่งกระจายอยู่ตามภาคต่าง ๆ ของประเทศ จำนวน 480 โรงเรียน เข้าอยู่ในโครงการ

โครงการ มพช. 2 เช่นเดียวกับโครงการ มพช. 1 เป็นโครงการที่สนับสนุนให้โรงเรียนมีส่วนร่วมสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชุมชนมากขึ้น โรงเรียนและชุมชนควร

เชื้ออำนาจประโยชน์ให้แก่กันและกัน เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยเฉพาะสังคมที่โรงเรียนตั้งอยู่ การจัดการเรียนการสอนนอกจากจะจัดให้ผู้เรียนนำไปใช้ในชีวิประจำวัน ไต่สอทดสอบกับความคงการของผู้เรียนและชุมชนแล้วยังจะตองเปิดโอกาสให้สิ่งดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อชุมชนหรือผู้ที่อยู่นอกระบบโรงเรียนอีกด้วย การจัดให้โรงเรียนมีส่วนร่วมหรือประสานสัมพันธ์กับหน่วยงานอื่น ๆ กับชุมชน กลุ่มบุคคล เพื่อร่วมกันแก้ไขป้ญหาหรือสร้างกิจกรรมเพื่อพัฒนาโรงเรียนและชุมชน นับเป็นหน้าที่ตามสภาพแวดล้อมและกำลังความสามารถอีกอย่างหนึ่งของโรงเรียน มพช. แม้ว่าหน้าที่เหล่านี้จะเป็นหน้าที่รองจากการจัดการเรียนการสอนนักเรียนให้เกิดประสิทธิภาพตามความมุ่งหมายของหลักสูตร (สวัสดิ์ อุทมิโภชน ม.ป.ป.: 4-5)

2. วัตถุประสงค์ทั่วไปของโครงการโรงเรียน มพช.

2.1 สร้างความพร้อมที่จะให้โรงเรียนสามารถดำเนินการจัดการเรียนการสอนนักเรียนตามหลักสูตรได้

2.2 สร้างความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาแก่ผู้เรียนในค้าน

2.2.1 การให้เข้าศึกษาในโรงเรียนที่มีคุณภาพในท้องถิ่นของตนเอง

2.2.2 การให้ใช้ทรัพยากรส่วนรวมร่วมกัน

2.2.3 การเพิ่มโอกาสการเข้าศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาโดย
การขยายปริมาณการรับนักเรียนของโรงเรียนโครงการ

2.3 ปรับปรุงให้โรงเรียนสามารถเอื้อประโยชน์ทางการศึกษา ศิลปวัฒนธรรม และจริยธรรมแก่บุคคลนอกระบบโรงเรียน

2.3.1 ประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรร่วมกันของโรงเรียน
และชุมชน

2.3.2 ประโยชน์ก้านการศึกษาและอาชีพแก่ประชาชน

2.3.3 ประโยชน์ค้านสังคม ประเพณีและวัฒนธรรม

2.4 สร้างความสามารถให้แก่บุคลากรของโรงเรียนโครงการในการบริหารวิชาการ ตลอดจนการประสานงาน รวมมือกับหน่วยงานหรือกลุ่มบุคคลในการจัดกิจกรรมชุมชน หรือกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาของโรงเรียนและชุมชน (สวัสดิ์ อุทมิ์ โภชน์ ม.ป.ป.: 6)

3. บทบาทของโรงเรียน มพช.

เพื่อสนองเป้าหมายหลักของโครงการ กระทรวงศึกษาธิการได้ออกระเบียบว่าด้วยหน้าที่และความรับผิดชอบของโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท พ.ศ. 2525 ไว้ดังนี้ (สวัสดิ์ อุทมิ์ โภชน์ 2527: 22)

- ข้อ 1 ทำหน้าที่สอนและอบรมนักเรียน
- ข้อ 2 ทำหน้าที่รับและให้บริการการศึกษาแก่ประชาชน
- ข้อ 3 ทำหน้าที่ให้บริการทรัพยากรแก่ชุมชนตามโอกาส

ความระเบียบดังกล่าวมุ่งเน้นในหน้าที่ที่หนึ่ง คือ สอนและอบรมนักเรียนให้บรรลุจุดประสงค์ตามเป้าหมายของหลักสูตร ส่วนหน้าที่อื่นทั้งสอง-สามนั้นก็จะมีพิจารณาความสามารถ โอกาสและความเหมาะสมของโรงเรียน

3.1 สอนและอบรมนักเรียน เป็นความรับผิดชอบโดยตรงของโรงเรียน เป็นหน้าที่หลัก คือ โรงเรียนมีหน้าที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร จัดแผนการเรียนให้กว้างขวางเพื่อโอกาสในการเลือกเรียน โดยคำนึงถึงความพร้อมของโรงเรียนในตำบล อาคารสถานที่และโรงฝึกงาน และจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะส่งเสริมสนับสนุนการเรียนการสอนตามหลักสูตร เพื่อให้สอดคล้องและบรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรดังกล่าว การบริหารหลักสูตรให้เกิดประสิทธิภาพจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากคณะกรรมการเป็นอย่างดี

3.2 รับและให้บริการการศึกษาแก่ประชาชน การให้ความรู้แก่ประชาชน เป็นหน้าที่ของโรงเรียน มพช. นอกเหนือไปจากการสอนและอบรมนักเรียน ประชาชนในที่นี้หมายถึงทั้ง เด็กและผู้ใหญ่ที่ไม่มีโอกาสได้เข้าเรียนในโรงเรียน ให้ได้รับความรู้ทั้ง

วิชาสามัญและวิชาชีพตามความต้องการของเขา ทั้งนี้โดยยึดหลักที่ว่า โรงเรียนคือจุดรวมความรอบรู้ในสาขาต่าง ๆ ที่ชุมชนสามารถแสวงหาได้ ผู้ไม่มีโอกาสได้เข้าเรียนในโรงเรียนจะทวยเหตุผลได้ก็ตาม เป็นผู้ที่โรงเรียนควรให้ความเอาใจใส่ในความหวัง ความก้าวหน้า เพื่อโอกาสในการนำความรู้ที่จะไ้รับไปประกอบอาชีพในวันข้างหน้า เป็นการช่วยยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมไว้กับชุมชนเหล่านั้นทางหนึ่ง โรงเรียนอาจจัดกิจกรรมในรูปของโครงการต่าง ๆ สนองความต้องการของชุมชนในละแวกนั้น เช่น โครงการให้ความรู้ด้านการเกษตร การสาธารณสุขมูลฐาน อาหารและโภชนาการ การอาชีพต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งโรงเรียนสามารถเลือกจัดทำกำลังที่โรงเรียนจะจัดได้ และให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

3.3 การให้บริการทรัพยากรแก่ชุมชน หน้าที่สำคัญอีกประการหนึ่งของโรงเรียน มพช. ก็คือ การบริการชุมชนทั้งนี้โดยสำนักที่ว่า โรงเรียนเป็นสถาบันทางสังคมที่มีบทบาทและหน้าที่ใกล้ชิดกับเด็กและประชาชนในชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ ควรเป็นแหล่งกลางที่จะให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชนได้ เป็นที่พึ่งได้ในยามทุกข์ยาก อันจะเกิดความรู้สึกอบอุ่นใจและมีไมตรีจิตผูกพันต่อกัน โดยโรงเรียนอาจให้บริการในสถานสาธารณสุข การเกษตร น้ำดื่ม น้ำใช้ และอื่น ๆ ตามกำลังความสามารถ หรืออาจช่วยประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อบริการชุมชนที่อยู่ห่างไกล (เปรมวดี รอดแพทย์ 2526: 11-13)

4. แนวโน้มนโยบายของโรงเรียน มพช.

ในอนาคทของโรงเรียน มพช. ถึงแม้ว่าจะสิ้นสุดโครงการ แต่มิได้หมายความว่าสิ้นสุดการดำเนินงานโรงเรียน มพช. หากเป็นเพียงสิ้นสุดการใช้เงินยืม (มพช. 1) หรือเงินกู้ (มพช. 2) เท่านั้น โดยจะใช้งบประมาณปกติดำเนินการต่อไป เพื่อสนองนโยบายของกรมสามัญศึกษาและของกระทรวงศึกษาธิการ ที่มุ่งเน้นการพัฒนาชนบทยากจน โดยให้การศึกษ่าเป็นสื่อในการดำเนินงาน โรงเรียน มพช. เป็นโรงเรียนระดับตำบลที่เข้าถึงชุมชนได้ง่ายและสะดวก บทบาทของโรงเรียนที่จะให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชน

ในระแวกใกล้เคียง มีความหมายต่อการดำรงชีวิตของชาวบ้านอย่างมากมาย การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนก่อให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน ใ้รับรู้ความต้องการและความเดือดร้อนของชาวบ้าน เพื่อโรงเรียนจะไ้หาทางช่วยเหลือให้ตรงจุด และทันเวลา และจำเป็นที่หน่วยงานของรัฐจะท้องช่วยกัน ร่วมมือกันเพื่อสร้างความเจริญของชุมชน

โรงเรียนมัธยมนอกโครงการส่วนใหญ่ไ้ทำหน้าที่สามประการอยู่แล้ว เพียงแต่มีไ้ระบุแจ่มชัดในหน้าที่ประการที่สองและสามเท่านั้น เป็นไปไมไ้ที่โรงเรียนจะแยกตัวอยู่โดดเดี่ยวโดยไมไ้เกี่ยวข้องกับชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ เช่นนี้แล้ว ย่อมชี้ชัดถึงแนวโ้มของโรงเรียน มพช. ที่ยึดหลักการเพิ่มในการสร้างสรรค้คุณประโยชน์ให้แก่ชุมชน จักกิจกรรมต่าง ๆ โดยไ้ทรัพยากรที่โรงเรียนมีอยู่และประสานสัมพันธ์กับหน่วยงานอื่น ให้บริการแก่ชุมชน เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เพื่อโอกาสในการแสวงหาความรู้ และการประกอบอาชีพให้สมกับที่เป็นโรงเรียนชุมชนตามความหมายที่ เน้นการจัดการ เรียนการสอนและกิจกรรมตามหลักสูตรให้แก่ักเรียน ควบคู่ไปกับการให้บริการ ค้านการศึกษาและการดำรงชีวิตแก่ชุมชนตามความท้องการ โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนไ้อยู่ที่ดีขึ้น สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตัวเอง และครอบครัวไ้ และรู้จักช่วยตัวเอง (เปรมวดี รอดแพทย 2527: 29)

5. บทบาทของครูในโรงเรียน มพช.

โดยสรุปจะเห็นว่าโรงเรียนและชุมชนท้องสัมพันธ์ ร่วมมือและประสานงานกัน โรงเรียนมีบทบาทเหล่านี้ในการให้การศึกษา เพื่อพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชุมชน ทั้งนี้ผู้บริหารและครูในโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชุมชน จึงควรมีบทบาทดังนี้

5.1 ผู้บริหาร

- 5.1.1 สร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
- 5.1.2 กระตุ้นให้ครูสนใจเอาใจใส่ ศึกษา ทำความเข้าใจชุมชน ทำชุมชนให้เป็้ประโยชน์ในการให้การศึกษา
- 5.1.3 สร้างความเชื่อถ้ือในความรู้ความสามารถ ความประพฤติของผู้บริหารค้ชุมชน มีความจริงจังค้ชุมชน

- 5.1.4 ทำหน้าที่เป็นคนคนง่าย สะทวัก มีมนุษยสัมพันธ์กับประชาชน
- 5.1.5 เป็นผู้นำในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูกับชุมชน
- 5.1.6 เป็นผู้ริเริ่มหรือนำการเปลี่ยนแปลงในชุมชนโดยวิธีการของการให้การศึกษา
- 5.1.7 สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ ในชุมชน
- 5.1.8 มีบทบาทในการนำโรงเรียนเข้าสู่ชุมชน และนำชุมชนเข้าสู่โรงเรียน
- 5.1.9 เป็นผู้นำหรือมีบทบาทในการปรับปรุงหลักสูตรของโรงเรียนให้สอดคล้องสนองความต้องการของชุมชน

5.2 ครู

- 5.2.1 ศึกษาและทำความเข้าใจชุมชน ใช้ความรู้เกี่ยวกับชุมชนให้เกิดประโยชน์ในการเรียนการสอนให้มากที่สุด
- 5.2.2 สร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน ประชาสัมพันธ์กิจการของโรงเรียนแก่ชุมชน
- 5.2.3 เป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน ประพฤติตนเป็นแบบอย่าง เป็นประชาธิปไตย มีจริยธรรม วัฒนธรรมและคุณธรรม
- 5.2.4 ร่วมมือกับชุมชนในการทำกิจกรรม เพื่อความก้าวหน้าของชุมชน ประสานสามัคคีชุมชน
- 5.2.5 นำโรงเรียนเข้าสู่ชุมชน สร้างความเข้าใจชุมชนแก่นักเรียน สร้างความรักความผูกพันต่อชุมชนแก่นักเรียน
- 5.2.6 นำชุมชนสู่โรงเรียน โดยให้ชุมชนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน ผลิตงานของนักเรียน
- 5.2.7 ใช้ทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษ
- 5.2.8 ให้การศึกษาแก่ชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีความเป็นอยู่ดีขึ้น
- 5.2.9 ปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนให้สอดคล้องสัมพันธ์กับความ เป็นอยู่ ความต้องการของชุมชน

จะเห็นได้ว่าทั้งผู้บริหารและครู ไม่มีบทบาทเฉพาะเกี่ยวกับการเรียนการสอน
ในโรงเรียนและนอกโรงเรียนเท่านั้น หากมีบทบาทที่กว้างขวางครอบคลุมการพัฒนา
บุคคลและพัฒนาชุมชน เช่น

- 1) การเป็นผู้ติดต่อสื่อสาร กระจายข่าว รัฐบาล ชาวสาร
- 2) การเป็นผู้สนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาตามโครงการของรัฐบาล
- 3) การเป็นผู้นำระดมทุน โดยให้ข้อคิดเห็นแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 4) การเป็นผู้เรียนรู้ คือ ฐานะของชุมชน
- 5) การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง เผยแพร่ความรู้ วิชาการใหม่ ๆ
ความทันสมัย
- 6) การเป็นนักวิเคราะห์ คัดค้น วิจัย และเผยแพร่ผลงานแก่ชุมชน
- 7) การเป็นผู้แก้ปัญหา ปัญหาของชุมชนลงไม่ถึงปัญหาในห้องเรียน
- 8) การเป็นผู้รวบรวมทรัพยากรในชุมชน เพื่อใช้ประโยชน์
- 9) การเป็นผู้ผสมผสานประสานการต่าง ๆ ทั้งในและนอกโรงเรียน
- 10) การเป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ
- 11) การเป็นที่ปรึกษาของชุมชนในฐานะผู้รู้ ซึ่งเป็นที่ยอมรับของชุมชน
- 12) การเป็นผู้ร่วมปฏิบัติงานกับประชาชน ชุมชน
- 13) การเป็นผู้ให้บริการแก่ชุมชน เช่น บริการการใช้อาคาร สถานที่ อุปกรณ์

บทบาททั้งหมดที่กล่าวแล้วหากผู้บริหารและครูได้ปฏิบัติก็จะช่วยส่งเสริมให้
โรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชุมชนได้ทำหน้าที่ของโรงเรียนที่สมบูรณ์ โครงการนี้ก็จะเกิด
ประโยชน์ต่อนักเรียน ประชาชน ชุมชน และประเทศชาติโดยส่วนรวม (สวัสดิ์ อุดม-
โกศล 2526: 4-7)

✓ ตอนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับตัวประกอบที่สัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู

1. คุณลักษณะของครูที่ดี

ครูเป็นผู้ที่ใคร่ขอว่า "บุรุษนิยบุคคล" เป็นผู้อบรมสั่งสอนเด็กให้ประพฤติคน
เป็นคนดี ให้วิชาความรู้ และเป็นผู้นำชุมชนในบ้านอื่น ๆ เพื่อความเจริญของสังคมนั้น ๆ

ครูจึงเป็นบุคคลที่ได้รับความเคารพจากเด็กและคนทั่วไป ดังนั้นจึงมีผู้กล่าวขวัญกันมาก ว่าครูควรจะมีลักษณะแบบใดจึงจะเป็นครูที่ดี มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานสมควรได้รับการยกย่องนับถือจากสังคม โดยมีผู้แสดงความคิดเห็นและวิจัยถึงลักษณะที่ดีของครูไว้เป็นจำนวนมาก ซึ่งจะได้อธิบายถึงรายละเอียดต่อไปนี้

จากบทพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่อง "หลักราชการ" พระองค์ได้พระราชนิพนธ์แก่ราชการในพระราชพิธีทรงสูงگرانที่ปี พ.ศ. 2457 คุณสมบัติของการเป็นข้าราชการที่ดี ซึ่ง สภา โทธีวัง ได้สรุปเอาไว้ดังนี้

- 1) ความสามารถ เป็นสิ่งซึ่งยังเกิดขึ้นในตัวบุคคล เป็นความสามารถที่จะส่งเสริมให้บุคคลทำการงานให้เป็นผลสำเร็จได้ดียิ่งกว่าผู้ที่มีโอกาสเท่า ๆ กัน
- 2) ความเพียร เป็นความกล้าหาญไม่ย่อท้อต่อความยาก และบากบั่นเพื่อจะข้ามความซัดซ่องไปได้ให้ได้ โดยใช้เวลาความอุตสาหวิริยภาพมิได้อดหย่อน
- 3) ความมีไหวพริบ คือรู้จักสังเกตเห็นโดยไม่ต้องมีใครเตือนว่ามีเหตุเช่นนั้น ๆ จะต้องปฏิบัติอย่างนั้น ๆ เพื่อให้บังเกิดผลดีที่สุดแก่กิจการทั่วไป และรีบทำการอันเห็นควรนั้นโดยฉับพลันทันท่วงที
- 4) ความรู้เท่าถึงการ คือ รู้จักปฏิบัติกิจการให้เหมาะด้วยประการทั้งปวง
- 5) ความซื่อตรงต่อหน้าที่ มีความเต็มใจและตั้งใจปฏิบัติกิจการงานที่ได้รับมอบหมายจนบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย นโยบาย
- 6) ความซื่อตรงต่อคนทั่วไป ไม่คิดเอาเปรียบใคร ไม่ยกตนข่มท่าน ไม่หาดีใส่ตัว หาชั่วใส่เขา เมื่อผู้ใดมีไมตรีก็ตอบแทนด้วยไมตรี
- 7) ความรู้จักนิสัยคน ข้อนี้เป็นข้อสำคัญสำหรับผู้ที่มีหน้าที่จะปฏิบัติกิจการติดต่อกับผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่หรือผู้น้อย จะต้องรู้จักใช้วิธีการเจรจาพิจารณาทางตัวให้เหมาะสมที่สุด
- 8) ความรู้จักผ่อนผัน การที่จะไม่รู้จักผ่อนเสียเลยนั้น บางคราวอาจจะทำให้ตนได้ผลน้อยลงไป หรือถึงแก่เสียการเลยก็ได้ และการผ่อนผันไปเสียทุกอย่างจะ

ทำให้เสียวินัยทั้งแบบแผนและหลักการ

9) ความมีหลักฐาน ซึ่งหมายถึง การมีบ้านเป็นสำนักงานมั่นคง มีครอบครัวอันมั่นคง ตั้งตนไว้ในที่ชอบและเป็นผู้มีคุณธรรม

10) ความจงรักภักดี เป็นความเสียสละตน อุทิศตนเพื่อมุ่งประโยชน์อันแท้จริง ให้มีแก่ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ (สง่า โพธิ์วัง 2527: 9-14)

ครูนิมิต เป็นข้าราชการที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด และบทบาทของข้าราชการยุคใหม่ซึ่งหมายถึงสมัยและเวลาทั้งในปัจจุบันและในอนาคตอันใกล้ที่สภาพสังคมไทยเปลี่ยนไปจากเดิมนั้น ข้าราชการยุคใหม่จะมีบทบาทที่สำคัญ 2 ประการ คือ บทบาทการกระทำในเชิงภาระหน้าที่ (Task role) อันได้แก่ เป็นผู้อำนวยการ ผู้นำโดยธรรมชาติ นักอุดมคติ ผู้ปฏิบัติงานมวลรวมและผู้วางกลยุทธ์ใช้อำนาจการเมือง และบทบาทการประพฤติปฏิบัติทั่วไป (Social role) อันได้แก่ เป็นผู้นำทางจริยธรรมและศีลธรรม ผู้นำด้านวัฒนธรรมประเพณี นักประชาสัมพันธ์และผู้ปฏิบัติงานจิตวิญญาระบบปากต่อปาก (กระจำจ พันทมนาวิน 2527: 11-17) ดังนั้นการที่จะเป็นข้าราชการที่มีประสิทธิภาพในการที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้เหมาะสม ตามบทบาทจะต้องมีหลักสำคัญดังนี้ คือ

- 1) ต้องมีจิตวิทยาในการทำงาน
- 2) มีการจัดระบบงานและวางแผนปฏิบัติงาน
- 3) มีความเป็นผู้นำ
- 4) ใฝ่รับการฝึกหัดในที่ชุมชนอย่างถูกต้อง
- 5) มีการประชาสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอก
- 6) มีมนุษยสัมพันธ์ในองค์กรในทุกระดับ
- 7) มีการพัฒนาตนเองให้มีความรู้รอบตัวเกี่ยวกับสังคมและความมั่นคงของชาติอยู่เสมอ
- 8) ควรจะได้ศึกษากฎการบริหารของรัฐด้วย (สุชาติ ตานิชย์ 2526: 10-11)

สหพันธ์อาชีพครูแห่งโลก ได้ลำดับคุณสมบัติที่ดีและเหมาะสมของครูไว้ดังต่อไปนี้
(อารักษ์ กาญจนพิทักษ์ 2517: 19)

- 1) ครูควรเป็นบุคคลที่มีความเข้าใจธรรมชาติ และจิตใจของมนุษย์ได้เป็นอย่างดี
- 2) ครูควรมีลักษณะริเริ่ม รับผิดชอบ มีอารมณ์ขัน ชยันและเสียสละ
- 3) ครูควรเป็นบุคคลที่มีความสามารถที่จะพูด อธิบายสิ่งต่าง ๆ ให้ผู้อื่นเข้าใจได้โดยแจ่มแจ้งชัดเจน
- 4) ครูควรมีสุขภาพทั้งทางกายและจิตใจ
- 5) ครูควรมีความสามารถในการ เข้าใจผู้อื่น เป็นอย่างดี
- 6) ครูควรมีวุฒิภาวะทางอารมณ์และมีสามัญสำนึก
- 7) ครูควรมีความรู้ในวิชาที่ตนสอน เป็นอย่างดี
- 8) ครูควรมีลักษณะที่น่ายก และมีท่าทางที่น่านับถือ
- 9) ครูควรมีความสามารถที่จะปฏิบัติตามที่ตนสอน มีขันติธรรมและอดทน

คณะกรรมการปฏิบัติการศึกษา ได้กำหนดบทบาทของครูที่พึงประสงค์
สรุปได้ดังนี้

- 1) ปรับปรุงตนเองให้ทันสมัยทางด้านวิชาการอยู่เสมอ มั่นใจและศรัทธา
ในอาชีพครู
- 2) มีความคิดเป็นของตนเอง ถ้าที่จะแสดงความรู้ความคิดเห็น
- 3) ประพฤติตนและวางตนอยู่ในกรอบของศีลธรรมจรรยาที่เป็นที่ยอมรับกัน
ในชุมชน
- 4) ประกอบอาชีพเพื่อหารายได้เลี้ยงชีพพอสมควรแก่อัฏภาพ มีความมานะ
บากบั่นและมีขยัน อดทน
- 5) เปลี่ยนแปลงบทบาทจากผู้ออก ผู้แสดงมาเป็นผู้กระตุ้น เร้าและสนับสนุน
ให้นักเรียนเกิดการ เรียนรู้ รู้จักคิดอย่างมีเหตุผล รู้จักรับผิดชอบ
- 6) ฝึกนักเรียนให้มีความสามารถในการทำงานร่วมกัน รับผิดชอบต่อส่วน
รวม เคารพกฎของสังคม มีน้ำใจ เป็นประชาธิปไตย

7) สนใจศึกษารวมชาติ และความแตกต่างในทวีปแต่ละคน เพื่อส่งเสริมความฉันทามิตรภาพ

8) ส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้ฝึกไปในคุณธรรม จริยธรรม เห็นคุณค่าและรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของชาติ

9) ค้นคว้าหาความรู้และให้ความสนใจในการเกษตร เพื่อที่จะสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเกษตรในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

10) สนใจในทวีปแต่ละคน ให้ความรัก ความเอาใจใส่เท่าเทียมกัน เพื่อให้ได้รับความสนิทสนมไว้วางใจจากศิษย์

11) ส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามวิถีทางประชาธิปไตยโดยกลุ่มชนโดยประพฤติกคนเป็นแบบอย่าง และชักนำให้ผู้นับประพฤติตามในโอกาสอันเหมาะสม

12) รักษาคุณธรรม กล่าวหาญที่จะต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมของสังคมด้วยปัญญาและสติที่ถูกต้องเหมาะสมตามขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม

13) เต็มใจที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาท้องถิ่นและสร้างสัมพันธภาพอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน (คณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อการปฏิรูปการศึกษา 2518: 142)

คณะกรรมการว่าด้วยจรรยาบรรณและวินัยของสมาชิกคุรุสภา ได้ยกเลิกระเบียบคุรุสภา พ.ศ. 2506 และวางระเบียบกำหนดจรรยาบรรณและวินัยตามระเบียบประเพณีของครูไว้ดังต่อไปนี้คือ

1) เลื่อมใสการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขด้วยความบริสุทธิ์ใจ

2) ยึดมั่นในศาสนาที่ตนนับถือ ไม่ลบหลู่หมิ่นศาสนาอื่น

3) ตั้งใจสั่งสอนศิษย์และปฏิบัติหน้าที่ของตนให้เกิดผลดีด้วยความเอาใจใส่ อุทิศเวลาของตนให้แก่ศิษย์ จะละทิ้งหรือทอดทิ้งหน้าที่การงานมิได้

4) รักษาชื่อเสียงของตนมิให้ขึ้นชื่อว่า เป็นผู้ประพฤติชั่ว ห้ามประพฤติการใด ๆ อันอาจทำให้เสื่อมเสียเกียรติและชื่อเสียงของครู

5) ถือปฏิบัติตามระเบียบและแบบธรรมเนียมอันดีงามของสถานศึกษา และปฏิบัติตามคำสั่งของผู้นบังคับบัญชา ซึ่งสั่งในหน้าที่การงานโดยชอบด้วยกฎหมายและระเบียบแบบแผนของสถานศึกษา

- 6) ถ่ายทอดวิชาความรู้โดยไม่คิด เบียดเบียนและบิดเบือนอำพราง ไม่นำหรือขยวม
ให้นำผลงานทางวิชาการของตนไปใช้ในทางทุจริตหรือเป็นภัยต่อมนุษยชาติ
- 7) ให้เกียรติแก่ผู้อื่นทางวิชาการโดยไม่นำผลงานของผู้ใดมาแอบอ้างเป็น
ผลงานของตน และไม่เบียดบังใช้แรงงานหรือนำผลงานของผู้อื่นไปเพื่อประโยชน์ส่วนตน
- 8) ประพฤติตนอยู่ในความซื่อสัตย์สุจริต และปฏิบัติหน้าที่ของตนด้วยความ
เที่ยงธรรม ไม่แสวงหาประโยชน์สำหรับตนเอง หรือผู้อื่นโดยมิชอบ
- 9) สุภาพเรียบร้อยประพฤติตนเป็นแบบอย่างแก่ศิษย์ รักษาความลับของ
ศิษย์ของผู้ร่วมงานและของสถานศึกษา
- 10) รักษาความสัมพันธ์ระหว่างครูและช่วยเหลือกันในหน้าที่การงาน
(กองมาตรฐานวิชาชีพครู สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา 2526: 161-162)

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับลักษณะของครูที่ทบทวนวิทยานิพนธ์การศึกษาค้นคว้า
ครูได้ทำการศึกษาเพื่อหาคำตอบว่า ครูที่ดีน่าจะมีลักษณะอย่างไรบ้าง ทั้งนี้เพื่อจะเป็น
ประโยชน์แก่การพัฒนาการฝึกอบรมครูในสถานศึกษาฝึกหัดครู และสอดคล้องกับความ
ต้องการของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ สรุปผลการวิจัยพบว่า ความสำคัญ
ของครูอยู่ที่บทบาทการสอนและความประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ส่วนลักษณะของครู
ที่ดีนั้นจะตอง

- 1) มีความรู้ดี มีการค้นคว้าหาความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์อยู่เสมอ
- 2) สอนดี สามารถใช้ภาษาได้ดี มีเทคนิคในการโน้มน้าวจิตใจคนและ
สามารถประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่างได้ ไม่เพียงแต่พูดอย่างเดียว
- 3) สุขภาพดี รู้จักป้องกันโรคติดต่อ งดเว้นสิ่งเสพติดทั้งปวง ไม่เสเพลและ
รู้จักรักษาอารมณ์ให้มั่นคง
- 4) ประพฤติดี มีความซื่อสัตย์ เที่ยงธรรม มีเมตตา ชยัน อุดม ไม่ย่อท้อ
ต่ออุปสรรคทั้งปวง
- 5) มีน้ำใจประชาธิปไตย มีเหตุผล กล้าพูด กล้าทำ กล้าเผชิญความจริง
รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

ถ้าเรียงลำดับความสำคัญและความจำเป็นจากมากไปหาน้อยของลักษณะของครูที่ดีจะได้อะไรนี้ คือ ด้านคุณธรรมและความประพฤติ ด้านการอบรมแนะแนว ปกครอง ด้านสังคม ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านบุคลิกลักษณะ ด้านสุขภาพจิต และด้านวิชาการ (เจดีย์ บุรีรักษ์ และคณะ 2520)

จากผลสรุปการสัมมนาของนิสิตชั้นปีที่ 4 คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทุกกลุ่มมีข้อเสนอตรงกันโดยเน้นถึงบทบาทและสถานภาพว่า การจะเป็นครูต้องเป็นด้วย

- 1) ความมั่นใจในวิชาชีพ
- 2) ความมั่นคงในเศรษฐกิจ
- 3) มีความคิดที่ถูกต้องทางการเมือง
- 4) หาโอกาสประเทืองปัญญา
- 5) ไม่นำพาตออุปสรรค
- 6) พุ่มพักศิษย์ให้มีจริยธรรม
- 7) ทึ่งนำและสร้างสรรค์สังคม
- 8) ต้องระดมให้เกิดความรักและศรัทธา (สุนีย์ สินธุเคระ 2526: 162)

อนุศักดิ์ เกตุสิริ (2526) ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาลักษณะของครูที่เอื้อต่อการพัฒนาชนบทตามความคิดเห็นของประธานกรรมการสภาตำบล พัฒนาการและเจ้าหน้าที่ตำบล ลักษณะของครูที่เอื้อต่อการพัฒนาชนบทซึ่งจำแนกออกเป็น 8 ด้านใหญ่ ๆ คือ ด้านความรู้ ด้านความเป็นผู้นำ ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านความซื่อตรงต่อหน้าที่ ด้านการยอมรับวิทยาการใหม่ ๆ ด้านความอดทน และด้านการบำรุงรักษาสุขภาพอนามัย สรุปผลการวิจัยพบว่าส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าครูควรมีลักษณะที่เอื้อต่อการพัฒนาชนบทในด้านความรู้ ความเป็นผู้นำ มนุษยสัมพันธ์ ความซื่อตรงต่อหน้าที่และความอดทน อยู่ในระดับมากที่สุด และในระดับรองลงมาคือ ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง การบำรุงรักษาสุขภาพอนามัย และด้านการยอมรับวิทยาการใหม่ ๆ

2. ตัวแปรที่สัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู

ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครูนั้น เป็นคุณลักษณะที่ดีที่จะส่งเสริมให้ครูมีความสามารถในการปฏิบัติงานหรือดำเนินงานในหน้าที่ของครู อันจะมีผลต่อการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและบรรลุผลสำเร็จได้เป็นอย่างดีตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ในการศึกษาครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อหาตัวแปรที่สัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู โดยพิจารณาจากตัวแปรทั้ง 9 กลุ่ม ดังนี้ คือ

2.1 สถานภาพส่วนตัว ซึ่งพิจารณาได้จากอายุ เพศ วุฒิกการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน สถานภาพการสมรสและภูมิจำเนาเดิม เป็นต้น ชาร์ง บัวศรี ได้กล่าวว่า ครูจะทำงานได้ผลดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับตัวประกอบหลายอย่าง เช่น ชั่วโมงในการทำงาน จำนวนนักเรียนที่ครูต้องสอนต่อสัปดาห์ วุฒิของครู ประสบการณ์ของครู สวัสดิการและสภาวะการทำงานของครู (ชาร์ง บัวศรี 2511: 55)

ไพรวังษ์ พิทักษ์สวัสดิ์ (2522) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิผลในการสอนกับภูมิลำเนาของครู พบว่า อายุของครู ประสบการณ์ (จำนวนปี) ในการสอน ความรักในอาชีพครู มีความสัมพันธ์กับผลประเมินประสิทธิผลการสอนโดยครูประเมินตนเอง ส่วนเพศของครู วุฒิกการศึกษา การได้ผ่านการอบรมในวิชาที่สอน และการได้สอนตรงตามวิชาเอกโทที่เรียนมาของครูนั้น ยังไม่มีหลักฐานพอที่จะสรุปได้ว่ามีความสัมพันธ์กับผลประเมินประสิทธิผลการสอนโดยครูประเมินตนเอง นอกจากนี้ ทรรณี ไชยสุภกร (2526) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับสมรรถนะพื้นฐานทางวิชาชีพครู พบว่า สถานภาพส่วนตัว ประสบการณ์การประกอบวิชาชีพ และประสบการณ์การเพิ่มความรู้อื่นๆในวิชาชีพ มีความสัมพันธ์กับสมรรถนะพื้นฐานทางวิชาชีพครูทุกรายวิชา และสุภา ศิรินทร (2526) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถภาพในการปฏิบัติการสอนของครู พบว่า สถานภาพส่วนตัว ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานและบรรยากาศทางวิชาการของโรงเรียน มีความสัมพันธ์กับความต้องการพัฒนาสมรรถภาพในการปฏิบัติการสอนทุกสมรรถภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากผลการวิจัยดังกล่าวเป็นการสนับสนุนกลุ่มตัวแปร เกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของครูว่ามีส่วนสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู

2.2 คุณลักษณะของครู เป็นลักษณะต่าง ๆ ที่ผู้เป็นครูพึงมีเพื่อช่วย ให้ครูปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียน และการพัฒนาชนบทยุคใหม่ต่าง ๆ เหล่านี้ ได้แก่ การพูดภาษาถิ่นได้ ความรู้ความสามารถ ทักษะด้านการสอนและอบรม ทักษะด้านวิชาการ ความอดทนและความสามารถพิเศษ ทักษะจิตวิทยาและทักษะจิตชุมชน เป็นต้น มีงานวิจัยหลายชิ้นที่มีข้อค้นพบว่า ความสามารถที่สำคัญและจำเป็นที่สุดที่ครูควรมี คือ ความสามารถด้านเนื้อหาวิชา ความรู้ เช่น งานวิจัยของพรทิมา เต็งศรีทอง (2515), เฉลียว บุรีภักดีและคณะ (2520), สุทธิ ประจักษ์ศักดิ์ (2520) และงานวิจัยของพรพรรณ ไชยประภาพร (2522)

การเป็นครูที่คนนั้นไม่เชื่อว่าจะต้องเป็นผู้มีความรู้ดีแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น ย่อมขึ้นอยู่กับตัวประกอบหลายอย่าง เช่น ความสามารถ ทักษะ ประสบการณ์ และทัศนคติ เป็นต้น โดยเฉพาะผู้ที่ทัศนคติที่ดีต่ออาชีพทำให้เชื่อได้ว่าเขาจะต้องทำงานใดก็มีประสิทธิภาพสูง (Gibson and Hunt 1965: 138) ครูที่มีความรู้ดีแต่หากขาดทัศนคติที่ดีต่อการสอนแล้ว ย่อมจะเป็นครูที่ดีไม่ได้ (ชม ภูมิภาค 2516: 156) ทั้งนี้เพราะระดับความมุ่งหมาย ทักษะ และความตั้งใจในการทำงานขึ้นอยู่กับทัศนคติ เนื่องจากทัศนคติสามารถเสริมสร้างหรือหักล้างแรงขับ (Drive) แรงจูงใจ (Motive) ในการปฏิบัติงานของบุคคลได้ (Hilgard 1962: 564) จึงเชื่อได้ว่าทัศนคติเป็นตัวแปรหนึ่งที่สำคัญที่ช่วยให้ครูประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวในการปฏิบัติงานได้ (Triandis 1971: 143)

นอกจากครูจะมีความรู้ดีและมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพแล้ว ครูต้องเป็นผู้รักษาอาชีพครูรักษาเอกลักษณ์ของความเป็นครู ใฝ่หาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ (ทรงศักดิ์ ศรีภักดีสินธุ์ 2520: 56 และวัชรวิภา เลาเรียนดี 2525) มีความสามารถในการสอนหรือถ่ายทอดความรู้ได้อย่างแจ่มแจ้งเข้าใจง่าย (คึกฤทธิ์ ปราโมช 2526: 12) มีความมั่นใจในวิชาที่สอน มีพฤติกรรมการสอนที่จะช่วยให้พฤติกรรม การสอนบรรลุจุดประสงค์ ได้แก่ อุปกรณ์ คำวาทะ เทคนิควิทยา ประกอบการเรียนการสอน พฤติกรรมการสอนที่สอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียนแต่ละคน และการนำข้อมูลย้อนกลับเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพขึ้น (พจน์ สะเพียรชัย

2515: 1-5) ครูต้องมีความรักและสนใจเด็ก ใจกว้าง มีเมตตาธรรม มีจรรยา
มรรยาทตามระเบียบประเพณีของครู (สุรินทร์ สรสิริ 2515: 3-9) ตลอดจน
ความรู้เกี่ยวกับภาษาถิ่น ถ้าครูสามารถพูดภาษาถิ่นได้จะเข้ากับชาวบ้านได้ดีและ
สามารถสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน (คณะครุศาสตร์ 2525:
3-4)

ดังนั้น การที่ครูจะทำหน้าที่ของตนได้โดยสมบูรณ์จะต้องประกอบด้วยองค์
สาม คือ

- 1) ต้องปรับปรุงความรู้ที่ล้าสมัย
- 2) ต้องปรับปรุงความสามารถในการสอน
- 3) ต้องปรับปรุงจิตใจให้สูงส่งอยู่เสมอ (จินตนา ยศสุนทร 2513: 482)

2.3 บุคลิกลักษณะของครู เป็นลักษณะอันเด่นเฉพาะที่ผู้เป็นครูพึงมี
เพื่อช่วยให้ครูสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถส่งเสริมพัฒนาการ
ของนักเรียนและการพัฒนาชุมชน บุคลิกลักษณะเหล่านี้ ได้แก่ ความประพฤติของครู
ความเชื่อมั่นในตนเอง ความอดทนและการยอมรับวิพากษ์วิจารณ์ ใหม ๆ.

บุคลิกลักษณะของครูที่ที่ต้องมีความรักในอาชีพครู มีจรรยาครู ซื่อสัตย์
ต่ออาชีพ มีความซื่อตรงต่อบุคคลทั่วไป สติปัญญาดี เชื่อมั่นในตัวเอง มีความคิดริเริ่ม
กระตือรือร้นในการทำงาน สุภาพอ่อนโยน เป็นกันเองกับนักเรียนและประชาชนทั่วไป
เป็นผู้มีคุณลักษณะที่ดี มีเกียรติภูมิ เข้มแข็ง อดทนและเสียสละ (บัณฑิตวิทยาลัย 2520:
xv) พันต่อการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการของโลก (คึกฤทธิ์
ปราโมช 2526: 12) รู้จักแสวงหาความรู้เพิ่มเติมโดยการฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ใน
รายการที่เป็นประโยชน์ อ่านหนังสือพิมพ์และสิ่งตีพิมพ์ต่าง ๆ และยอมรับวิพากษ์การ
ใหม่ ๆ (สมศักดิ์ เจริญสุข 2525)

จากการวิจัยเรื่องผู้นำในชนบทของประเทศไทยของสภาวิจัยแห่งชาติ
พบว่า คุณลักษณะหนึ่งที่สำคัญที่ทำให้ผู้นำได้รับการยกย่องนับถือจากชาวบ้าน คือ ความ
ซื่อสัตย์ พูกจริง ทำจริง (สภาวิจัยแห่งชาติ 2514) นอกจากนั้น ทองคุณ หงส์พันธ์

(2522) โค้ดทำการวิจัยเกี่ยวกับการจัดรูปแบบบุทชวิชิการฝึกอบรมผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนพบว่า ผู้นำท้องถิ่นของหมู่บ้านที่มีระดับความสำเร็จทางการพัฒนาสูง จะมีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับงานพัฒนาชุมชน ความเชื่อตรงต่อหน้าที่และการยอมรับวิทยาการใหม่ ๆ มากกว่าผู้นำของหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาต่ำ

จากระเบียบว่าด้วยจรรยาบรรณและวินัยตามระเบียบประเพณีครูและบทบาทของครูที่พึงประสงค์ที่คณะกรรมการปฏิรูปการศึกษากำหนดให้ครูยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้ครูสามารถปฏิบัติงานและประพฤติตนได้อย่างถูกต้อง เป็นที่นับถือ จะเห็นได้ว่า โค้ดให้ความสำคัญของบุคลิกลักษณะของครูมาก จึงเชื่อได้ว่า บุคลิกลักษณะของครู เป็นกลุ่มตัวแปรที่สัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู

2.4 สุขภาพอนามัย ลักษณะงานครูนั้นเป็นผู้ถ่ายทอดค่านิยม วัฒนธรรมอย่างลึกซึ้งแก่นักเรียน ความคุ้นเคยในโรงเรียนและความสัมพันธ์ของครูกับนักเรียนมีผลต่อความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ (Fenton 1951: 266) การมีสุขภาพอนามัยดีจะเป็นการเพิ่มความสามารถในการทำงานให้สูงขึ้น (Harbison and Myers 1964: 2-3) ดังนั้นครูที่ดีควรมีสุขภาพะทางอารมณ์และสามัญสำนึก มีสุขภาพดีทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีความร่าเริงแจ่มใส (อารักษ์กาญจนพิทักษ์ 2517: 19)

จารึก ชูทิศติคุณ (2524) โค้ดทำการวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์พฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนานักศึกษาคู พบว่า การรักษาสุขภาพอนามัยของร่างกาย เป็นพฤติกรรมหนึ่งที่เอื้อต่อการพัฒนานักศึกษาคู

2.5 ความเป็นผู้นำ หมายถึงลักษณะที่ครูมีความสามารถให้คำปรึกษา ชักจูงแนะนำผู้อื่นให้เข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมในอันที่จะทำให้เกิดความก้าวหน้าแก่ชุมชน ครู ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้สูงกว่าคนส่วนใหญ่ในท้องถิ่นควรจะเป็นผู้นำในท้องถิ่น ถ้าครูโค้ดทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับชุมชนอย่างถ่องแท้แล้ว ครูก็สามารถใช้แหล่งวิทยาการต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งที่เป็นวัสดุ สถานที่และบุคคลได้อย่างเต็มที่ ในขณะที่เกี่ยวกับโรงเรียนควรบริการชุมชนอย่างเต็มที่ด้วย เช่น ให้บริการค่านการศึกษ

สถานที่และวัสดุสิ่งของตามโอกาสอันควร (สุจริต เพียรชอบ 2514)

จากการวิจัยของ ทองคุณ หงส์พันธ์ (2522) พบว่า ผู้นำท้องถิ่นของหมู่บ้านที่มีระดับความสำเร็จในการพัฒนาสูงมีลักษณะความเป็นผู้นำในหมู่บ้านสูงกว่าผู้นำท้องถิ่นของหมู่บ้านที่มีระดับความสำเร็จในการพัฒนาต่ำ

2.6 มนุษยสัมพันธ์ หมายถึง ความมีมนุษยสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน เพื่อนร่วมงาน ชุมชนและหน่วยงานอื่น โดยมีลักษณะที่สำคัญ คือ ให้ความสนิทสนมเป็นกันเอง ไม่วางตัววางอำนาจ สามารถติดต่อกับหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อนำสาระหรือสิ่งที่ เป็นประโยชน์มาสู่ชุมชน มีความสามารถใช้ถ้อยคำในการทักทายปราศรัย รู้จักและเข้าใจบทบาทและสถานการณ์ของตนเอง ยอมรับในนิสัยใจคอและปรับตัวให้คุ้นเคยกับความเป็นอยู่ของชาวบ้าน สามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

ครูที่ดีจะต้องสามารถสร้างสัมพันธ์อันดีและร่วมมือช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนได้อย่างดี (ทรงศักดิ์ ศรีกาฬสินธุ์ 2520: 56) โดยรู้จักวางตนให้สัมพันธ์ที่เป็นครู เพื่อเป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้าน นำพหุคุณให้เป็นประโยชน์แก่ชุมชนตามความเหมาะสม (สาโรช บัวศรี ม.ป.ป.: 47-50) รู้จักปฏิบัติตนต่อผู้อื่นให้เกียรติผู้อื่น รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รู้จักคุณสมบัติของตนเอง ไม่รู้วาม มีอารมณ์ขัน รู้จักรับผิดชอบการงานในหน้าที่ (บัณฑิตวิทยาลัย 2524: XV)

ครูที่ดีจะต้องสามารถสร้างสัมพันธ์ภาพอันดีและร่วมมือกับชุมชนเป็น
อย่างดี โดย

- 1) ช่วยเหลือชุมชนในการแก้ปัญหาของชุมชนนั้น
- 2) ทำให้ชุมชนเข้าใจโรงเรียน และสนับสนุนโรงเรียนในทางที่เหมาะสม
- 3) หากความร่วมมือและความช่วยเหลือจากบิดา มารดาและปู่ปกครอง
- 4) หาบุคคลและสิ่งต่าง ๆ ในชุมชนที่เป็นประโยชน์ในการสอน

5) ร่วมมือกับทางราชการปรับปรุงชุมชน (โพยม วรรณศิริ

2513: 43-44)

2.7 การปฏิบัติงานของครู บทบาทของโรงเรียน มพช. ที่สำคัญ มี 3 ด้าน คือ ด้านการสอนและอบรมนักเรียนให้เป็นพลเมืองดี มีพื้นฐานทางวิชาการที่จะศึกษาต่อ มีทัศนคติ ลักษณะนิสัย ทักษะ และความรู้ความเข้าใจในค่านิยม ให้มีความรับผิดชอบในการพัฒนาชุมชน ด้านการสอนประชาชน ได้แก่ให้ความรู้ทั่วไปและอาชีพ ปลุกฝังให้ประชาชนมีความรับผิดชอบต่อเยาวชนร่วมกับโรงเรียน ปลุกฝังประชาชนให้เกิดความรับผิดชอบต่อชุมชน ปลุกฝังให้ประชาชนเป็นพลเมืองดี และด้านการบริการชุมชนโดยบริการความรู้ทั่วไปและอาชีพ บริการทางค่านิยมสุขภาพอนามัย วัฒนธรรม นันทนาการและเผยแพร่ข่าวสารต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน (กรมสามัญศึกษา 2524: 7-9) ถ้อยความที่สำคัญของโรงเรียนดังกล่าว ครูที่มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานจะต้องช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนได้เป็นอย่างดี (ทรงศักดิ์ ศรีภาพสินธุ์ 2520: 56)

สุจิต เพียรชอบ ได้เสนอบทบาทของครูในการพัฒนาประเทศ ในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ

- 1) พัฒนานักเรียนให้เป็นผู้ที่มีระดับสติปัญญาสูง มีความรอบรู้ในสรรพวิทยาการต่าง ๆ
- 2) จัดสร้างสถานการณ์ต่าง ๆ ที่จะเอื้ออำนวยให้นักเรียนรู้จักคิด มีเหตุผล จะพูดจะทำหรือจะคิดอะไรมักจะใช้วิจารณญาณประกอบด้วยเสมอ
- 3) พยายามปลุกฝังลักษณะนิสัยสำคัญ ๆ ให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียน เช่น ความตรงต่อเวลา การเป็นคนที่จะทำสิ่งใดอย่างจริงจังไม่เหลวไหล ความขยันหมั่นเพียร มานะอดทน การทำงานหนัก ความรักงาน ตัวครูเองควรเป็นตัวอย่างที่ดีในค่านิยมความประพฤติเหล่านี้ด้วย
- 4) การปลุกฝังค่านิยมและมโนทัศน์ที่ถูกต้องให้แก่ นักเรียน ในขณะที่ดำเนินการสอนนั้นครูควรที่จะได้ถือโอกาสปลุกฝังค่านิยมและมโนทัศน์ต่าง ๆ ให้กับนักเรียนด้วย

5) การปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตยให้แก่นักเรียน ก่อนอื่นตัวครูเองจะต้องเป็นคนใจกว้าง เป็นนักประชาธิปไตยที่ดี ยอมรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่นด้วยใจเป็นธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความคิดเห็นของนักเรียนเสียก่อน

6) การให้ความรู้แก่ประชาชนในท้องถิ่นนั้น นอกจากการสอนในชั้นเรียนตามปกติแล้ว ครูยังจะมีโอกาสในการจัดการศึกษาให้กับประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ อีกด้วย การให้ศึกษานั้นอาจจะเป็นไปไ้ทั้งในทางตรงและทางอ้อม ทางตรงคือการจัดชั้นเรียนสำหรับผู้ใหญ่ในตอนเย็นหรือตอนกลางคืน อีกทางหนึ่งก็อาจทำได้โดยการสำรวจความสามารถพิเศษของครูในโรงเรียนนั้น แล้วจัดเป็นวิชาย่อย ๆ ซึ่งจัดในระยะเวลาดสั้น ๆ (Mini Course) - เช่น การประดิษฐ์ดอกไม้ ศึกษาศาสตร์ คัดเสื้อ เป็นต้น

7) การปลูกฝังทางค่านิยม การปลูกฝังให้นักเรียนมีทักษะและมีทัศนคติที่ดีต่อการอาชีพนั้น โดยการพยายามที่จะสอดแทรกความรู้ความคึกทางด้านวิชาชีพเข้าไปในบทเรียนต่าง ๆ นอกจากนี้ตัวครูเองอาจทำเป็นตัวอย่างในทำนกรทำสวนครัว เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น

8) บทบาทในการปลูกฝังวัฒนธรรม ในขณะที่ดำเนินการพัฒนานักเรียนให้ก้าวหน้าไปในด้านต่าง ๆ ควรที่จะถือโอกาสปลูกฝัง และถ่ายทอดวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ตลอดจนการดำเนินชีวิตซึ่งถือเป็นวัฒนธรรมของไทยเราไปด้วย

9) บทบาทในการพัฒนาสังคม เมื่อครูเข้าไปอยู่ในชุมชนใด ๆ ก็ตามต้องพยายามที่จะหาทางที่จะพัฒนาชุมชนนั้น ๆ ให้ดีขึ้นด้วย ในขั้นแรกควรที่จะศึกษาชุมชนที่ตนเข้าไปอยู่นั้นให้เข้าใจถ่องแท้ทั้งในด้านการวัดความเป็นมา ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อถือ สภาพทางเศรษฐกิจ สุขภาพอนามัย การสาธารณสุขโลกและอื่น ๆ เมื่อพบว่าสิ่งใดควรที่จะได้รับการพัฒนาและตนเองพอมีทางที่จะช่วยเหลือให้ชุมชนนั้นมีความเจริญขึ้นได้ก็ควรพยายามช่วยเหลือ

10) บทบาทในการแก้ไขปัญหาในชุมชน เมื่อพบว่าชุมชนที่ครูอยู่มีปัญหาควรหาทางแก้ปรับปรุงสังคมให้ดีขึ้น โดยครูอาจจะทำหน้าที่เป็นตัวกลางติดต่อกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องให้มาดำเนินการช่วยเหลือ ในขณะที่เดียวกันครูก็พยายามปลูกฝังให้นักเรียนที่ตนสอน

มีสุขภาพอนามัยและสุขนิสัยที่ดี มีความคิดที่ถูกต้องเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต

11) การให้ความรู้เกี่ยวกับการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ให้เป็นประโยชน์ ตลอดจนการสงวนทรัพยากรธรรมชาติ

12) บทบาทในการสร้างความมั่นคงของประเทศ จากการพัฒนาให้เกิดความเจริญในต่าง ๆ ของประเทศบางครั้งก็อาจจะทำให้นักเรียนและประชาชนเกิดความเข้าใจผิดหรือหลงผิดไปได้ ครูจึงควรทำตัวเป็นกันเองและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียนและประชาชนหาโอกาสที่จะได้สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้เกิดขึ้น (สุจริต เพ็ญรชอม 2522: 50-57)

มารศรี รัตนกันทา (2524) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของครูในการพัฒนาสังคม พบว่า บทบาทของครูในการพัฒนาสังคมที่สำคัญมีดังนี้ คือ

- 1) บทบาทของครูในการพัฒนาชุมชนทางบ้านสังคม เศรษฐกิจ การศึกษาและการเมือง
- 2) ปลุกฝังค่านิยมของชุมชนแก่นักเรียน
- 3) การที่จะสามารถเข้าไปพัฒนาชุมชนให้โตผลเต็มที่นั้นควรจะลดชั่วโมงการสอนของครูให้น้อยลง เพื่อครูจะไ้มีเวลาช่วยเหลือสังคมภายนอกได้มากขึ้น
- 4) ครูสามารถช่วยพัฒนาชุมชนทางด้านการศึกษา การพัฒนาจิตใจ การให้คำปรึกษาแก่ชุมชน

2.8 ขวัญของครู หมายถึงสภาพจิตใจหรือความรู้สึกว่าได้รับการยอมรับและการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มงานจากการเข้าไปมีส่วนร่วมกันอยู่ในวัตถุประสงค์ร่วมกัน และความมั่นใจในความต้องการของวัตถุประสงค์เหล่านั้นที่จะช่วยให้ครูรักงานหรือคงไว้ซึ่งความตั้งใจ กำลังใจ และแรงศรัทธาที่จะอุทิศเวลาและแรงงานในการปฏิบัติงานในบรรดาศักดิ์ ประสงค์ ขวัญของครูเป็นผลมาจากตัวแปรดังต่อไปนี้ คือ ความมั่นคงของงาน ความเจริญก้าวหน้าสถานภาพทางสังคม เงินเดือนและผลประโยชน์เกื้อกูล สวัสดิการและความปลอดภัยสัมพันธ์ภาพระหว่างครูกับผู้นบังคับบัญชา การได้รับการยอมรับและความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของหน่วยงานและอุดมคติ อุดมการณ์และวิญญานของการเป็นครู มีงานวิจัยหลายชิ้นที่มีข้อค้นพบว่า

ตัวแปรเหล่านี้มีผลต่อขวัญในการปฏิบัติงานของครู เช่น งานวิจัยของ ชวน เทียวกุล (2521), ฌมล วิกสวน (2524) และงานวิจัยของ สุมน ณรงค์อินทร์ (2522)

ขวัญเป็นปัจจัยขั้นต้นที่จะกระตุ้นให้บรรดาผู้ปฏิบัติงานใ้ทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ (Pigors and Myers 1961: 210) ขวัญเป็นอาการเกิดขึ้นในจิตใจของคนแล้วแสดงออกในทางอารมณ์ อันเป็นการก่อให้เกิดกำลังใจที่จะให้ความร่วมมือปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ

ในการปฏิบัติงานราชการนั้น ผู้บังคับบัญชาไม่เพียงแต่จะมีหน้าที่ควบคุมดูแลให้งานแล้วเสร็จแต่เพียงเท่านั้น แต่ต้องมีวิธีการที่จะทำให้งานนั้นแล้วเสร็จในลักษณะที่ผู้ปฏิบัติงานใ้บังคับบัญชามีความพอใจและเต็มใจปฏิบัติภารกิจหน้าที่ของเขาด้วย ผู้บังคับบัญชาจะทองพยายามปรับปรุงเสริมสร้างขวัญในการทำงานของผู้ปฏิบัติงานใ้บังคับบัญชาให้ได้อยู่เสมอ เพราะขวัญของข้าราชการมีผลต่อผลการขาดงาน ความตั้งใจในการปฏิบัติงาน ตลอดจนการร่วมมือประสานงานและทัศนคติในทางที่ดีในการทำงานด้วย (ชูศักดิ์ เทียงตรง 2517: 180) การสร้างขวัญในหน่วยงานอาจทำได้โดยการสร้างความมั่นใจแก่ผู้ปฏิบัติงานใ้บังคับบัญชาว่าเขาจะได้รับสิ่งตอบแทนที่คุ้มค่ากับเวลา แรงงานและความตั้งใจที่ได้ใช้ในการปฏิบัติงาน (ฉันทสรพรศรี 2527: 53) สิ่งตอบแทนนี้อาจจะเป็นในรูปค่าจ้างรางวัล เงินเดือน การยกย่องชมเชย การให้รับผิดชอบงานที่ใช้ความสามารถสูงขึ้น และการได้เลื่อนยศเลื่อนตำแหน่ง เป็นต้น โดยเฉพาะในก้านอัตราเงินเดือนถ้าเป็นไปอย่างเหมาะสมยุติธรรมจะจูงใจผู้ทำงานใ้ทำงานใ้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นการขำรงรักษาไว้ซึ่งบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเท่านั้น เงินเดือนยังเป็นสิ่งจูงใจสร้างกำลังใจขวัญของข้าราชการใ้หมั่นคงอีกด้วย (ชูศักดิ์ เทียงตรง 2517: 74)

การทำงานของคนเรานั้นก็เพื่อต้องการความมั่นคงในชีวิตของตนเองและครอบครัว ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและอาชีพที่ใ้ทำอยู่ (ชรรมรส โชติบุญชูร 2512: 48) ฐานะทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องชี้ฐานะของบุคคลในสังคม เมื่อบุคคลใ้ทำฐานะในสังคมอย่างใ้มีเกียรติด้วยฐานะทางเศรษฐกิจที่ใ้ ย่อมมีกำลังใจปฏิบัติหน้าที่และทุ่มเททองงานของใ้ให้เกิดประสิทธิภาพ โดยเฉพาะครูผู้ใ้ซึ่งเป็นปุชนิยมบุคคล เราจะต้องสนใจเกี่ยวกับเรื่องรายได้และ

สวัสดิการของครูเป็นพิเศษ ต้องสนใจดูแลให้ครูมีความสมบูรณ์ทาง เศรษฐกิจพอที่จะอยู่ในฐานะ ให้ศิษย์เคารพ ไม่ชื้อย้อย่างขอมขอ (คึกฤทธิ์ ปราโมช 2526: 12)

2.9 ความตั้งใจในการทำงาน หมายถึงลักษณะที่มีอยู่ในตัวครูและหมู่คณะ ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ แสดงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของหมู่คณะหรือสมาชิกทั้งหมด โดยร่วมมือร่วมใจกันทำงานด้วยความเต็มใจและพยายามชำระใจซึ่งสัมพันธ์กันระหว่าง มวลหมู่สมาชิก ทั้งนี้โดยมีความมุ่งหวังจะให้หน้าที่การงานของหมู่คณะบรรลุเป้าประสงค์ร่วมกัน ความตั้งใจในการทำงานเป็นผลมาจากตัวแปรดังต่อไปนี้ คือ สภาพจิตใจในการทำงาน สภาพแวดล้อมในการทำงาน ลักษณะของงาน สภาพทวปฏิบัติงาน ความสัมพันธ์อันดีระหว่าง เพื่อนร่วมงาน ความเชื่อมั่นและนับถือในตัวผู้บริหาร และบุคลิกภาพของผู้บริหาร เป็นต้น มีงานวิจัยหลายชิ้นที่มีข้อค้นพบว่าตัวแปรเหล่านี้มีผลต่อความตั้งใจในการทำงานของครู เช่น งานวิจัยของ สนธิ คชสิทธิ์ (2524), สมภาษณ์ พุยากรณ์ (2524), ณรงค์ เทียรเกิดสุข (2525) และงานวิจัยของ สกล วรรณพงษ์ (2525)

[สิ่งที่ก่อให้เกิดความรักและความตั้งใจในการทำงาน และสามารถทำงานให้ได้อย่างเต็มความสามารถ ได้แก่ ความมั่นคงในตำแหน่งหน้าที่ สถานที่ทำงานที่ โอกาสในการที่จะก้าวหน้า วัตถุประสงค์ที่มีคุณค่าอย่างแท้จริง (วิญญู อังคนารักษ์ 2517: 10-11) มีการวางแผนงาน การควบคุมบังคับบัญชา การจัดสรรงานให้เหมาะสมกับตัวบุคคล มีสภาพแวดล้อมในการทำงานและการจัดองค์การที่ดี มีการสื่อสารที่ดี (วสันต์ ม่วงแก้ว 2516: 11-15) มีการทำงานเป็นกลุ่มที่มีการประสานงานเป็นอย่างดี เป็นงานที่ควรแก่การสนใจและท้าทายความสามารถ มีการให้เกียรติและตระหนักในผลงานที่ได้กระทำ มีอิสระในการวินิจฉัยแก้ปัญหา (เกศินี หงส์นันท์ 2518: 129-131) ผู้ร่วมงานจะต้องมีส่วนร่วมรับรู้ในนโยบายและแผนงานขององค์การ ผู้บริหารและผู้บังคับบัญชาจะต้องเข้าใจวัตถุประสงค์ขององค์การไปในทางเดียวกัน มีการกำหนดหน้าที่การงานไว้ให้เป็นการแน่นอนถูกต้อง ลักษณะของงานและสภาพการปฏิบัติงานควรมีลักษณะที่เหมาะสมและน่าสนใจให้เกิดความคึกสร้างสรรค์ในสิ่งใหม่ ๆ และมีการสร้างสรรค์ความสามัคคีปรองดองกันระหว่างฝ่ายบริหารกับฝ่ายปฏิบัติการให้กลมกลืนและราบรื่นอยู่เสมอ (สมพงษ์ เกษมนสิน 2519: 299-300)

งานครูจะมีประสิทธิภาพและเกิดผลดีภาพสูงเพียงไรก็ขึ้นอยู่กับการจัดกระทำและ
 ในโรงเรียน ผู้บริหารจะต้องมีความรู้ในลักษณะหน้าที่การงานของครู และการกำหนดหน้าที่
 การงานให้ครูแต่ละคนได้อย่างถูกต้อง ใ้ทำงานด้วยความพึงพอใจเหมาะสมกับความสามารถ
 ประกอบกับมอบหมายงานให้ครูในอัตราที่เหมาะสม สภาพการทำงานของครูควรมีการส่งเสริม
 กำลังใจและความสามัคคี ผู้บริหารจะต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับครูภายในโรงเรียนและทราบ
 ปัญหาของครู (กรมวิสามัญศึกษา 2512) ซึ่งจะช่วยส่งเสริมความพึงพอใจในการทำงาน
 ของครู นับเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางเอาไว้
 และเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด เพราะเมื่อครูมีความพึงพอใจในการทำงานของตน เขาจะ
 ปฏิบัติงานด้วยความขยันหมั่นเพียรยิ่งขึ้น ให้เจอาในการทำงานมากขึ้น ทั้งใจทำงานด้วย
 ความกระตือรือร้นและด้วยความอุทิศพยายาม ย่อมจะเป็นผลให้การปฏิบัติงานในโรงเรียน
 มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ตอนที่ 4 งานคนควา และผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กอร์ดอน (Gordon) ได้กล่าวถึงการวิจัยในสหรัฐอเมริกาว่า ได้มีการวิจัย
 เพื่อวัดความสามารถในการปฏิบัติงานของครูที่สอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (Middle
 School) โดยสภาการศึกษาของรัฐฟลอริดาที่เรียกว่า The Teacher Education
 Advisory Council เพื่อใช้ผลการวิจัยเป็นแนวทางในการปรับปรุงคุณภาพของครู
 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามซึ่งสร้างขึ้นโดยนักการศึกษาผู้มีประสบการณ์ในการ
 ทำงานอยู่ในวงการศึกษา และได้มีการแก้ไขบททวนโดยบุคคลอื่น ๆ หลายขั้นตอน แบบสอบ
 ถามชุดนี้วัดความสามารถของครู 3 ลักษณะ คือ

1) ด้านบุคลิกภาพ คือ ความเชื่อมั่นในตนเอง ความมั่นคงทางอารมณ์ พร้อมทั้งจะ
 ปรับปรุงเปลี่ยนแปลง รักเด็ก ยอมรับในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย
 รับฟังผู้อื่น มีความรับผิดชอบ มีความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาตนเองอยู่เสมอ มีมนุษย
 สัมพันธ์ และอุทิศตนเพื่อการเรียนของเด็กทั้งในเวลาและนอกเวลาเรียน

2) ด้านความรู้ความเข้าใจ มีความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการทางกายและทางสมอง มี
 ความเข้าใจในกระบวนการเรียนการสอน เช่น ทฤษฎีการเรียนรู้ กระบวนการทำงานของกลุ่ม
 เข้าใจในการจัดการศึกษาของชาติ

3) ด้านทักษะการสอน ไคแก มีทักษะในการสอน ทั้ง พูด อ่าน เขียน และใช้ โสตทัศนอุปกรณ์ มีเทคนิคในการแก้ปัญหา ใช้จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม และใช้แหล่งวิทยาการ ให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน มีการประสานงานกับครูคนอื่น ๆ (Gordon 1971: 60-66)

ซรมี หมิ่นรักษ์ (2512) และ วิภา เกษรศิริเจริญ (2520) ได้ทำการวิจัย สร้างแบบสำรวจเพื่อทำนายประสิทธิภาพของครู โดยให้ครูเป็นผู้ประเมินประสิทธิภาพของตนเอง แบบสำรวจที่สร้างขึ้นประกอบด้วยประสบการณ์ของครู ไคแก ประสบการณ์ในด้านการศึกษาวรรณ สังคมประเพณีและตำแหน่งที่ได้รับ คุณสมบัติของครูไคแก คุณสมบัติในด้านการศึกษาค้นคว้า ความสนใจ นิสัยและความรู้ พฤติกรรมของครูไคแก พฤติกรรมที่ครูแต่ละคนแสดงออกอันเป็นผลจากลักษณะที่แท้จริงของตัวครูเอง กับผลที่เกิดจากการศึกษาวรรณ ผลการสอนในปัจจุบัน ไคแก ผลของบุคลิกลักษณะ พฤติกรรม เทคนิค วิธีการสอนต่าง ๆ ของครูที่ทำให้นักเรียนมีปฏิริยาตอบสนองต่อครู และผลงานระยะยาว คือ ความสำเร็จของครูที่สามารถชักนำให้นักเรียนประสบความสำเร็จในด้านการศึกษา สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงของชีวิตและมีทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่น

การศึกษาวจัยเพื่อหาตัวประกอบที่สัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครู ส่วนมากจะทำการวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิภาพในด้านการสอน และ เท่าที่ปรากฏเป็นการศึกษา ประสิทธิภาพของครูในระดับอุดมศึกษา อุดมพร ทองอุไทย ได้ศึกษาผลการวิจัยของทั้งใน และนอกประเทศที่ใช้ตัวประกอบค้นหาโครงสร้างของประสิทธิภาพการสอนในระดับอุดมศึกษา และสรุปว่าผลการวิจัยนั้นสอดคล้องกันโดยสามารถจำแนกเป็นตัวประกอบต่าง ๆ ได้ 6 ตัวประกอบ คือ

1) ลักษณะอาจารย์ ไคแก ลักษณะท่าทาง ความจริงใจ ความสนใจต่อผู้เรียน ให้ความเป็นกันเอง เป็นผู้นำและเป็นผู้มีความรู้ในสาขานั้น ๆ อย่างแท้จริงและทันสมัยอยู่เสมอ

2) วิธีสอน ไคแก การจัดเตรียมกระบวนการเรียนการสอน การจัดห้องเรียน การเตรียมความรู้ ใช้ตำราประกอบการเรียน มีทักษะในการสอนแบบต่าง ๆ ได้เหมาะสมกับเนื้อหาและเวลา มีการถ่ายทอดความรู้ได้อย่างชัดเจน เข้าใจง่าย ทำให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการด้านความคิด

- 3) สัมพันธภาพระหว่างอาจารย์กับนิสิต ได้แก่ มีความสัมพันธ์ที่ระหว่างอาจารย์กับนิสิต อาจารย์ฟังความคิดเห็นจากนิสิต เป็นกันเอง ช่วยเหลือนิสิตทั้งในและนอกห้องเรียน
- 4) อุปกรณ์การสอนและการเรียน รวมถึงห้องปฏิบัติการ การใช้เครื่องมือต่างๆ รวมทั้งห้องสมุดที่สมบูรณ์ และตำราที่เป็นภาษาของตนเองด้วย
- 5) การวัดผล มีการย้อนกลับและการ เสริมใช้การวัดผลเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน รู้จักออกข้อสอบที่ดี ให้คะแนนอย่างยุติธรรม
- 6) หักเหน็ดของอาจารย์ต่อการสอนและต่อนิสิต อาจารย์มีการยกย่องนิสิตอย่างจริงใจ ทั้งใจสอน (อุทุมพร ทองอุไทย ม.ป.ป.)